

družinsko travmo, v kateri sta ji bili v boju z bipolarno motnjo in manično depresijo odvzeti kar dve ključni osebi: oče in sin. Kot mati, hči, po pokojnem sinu pa tudi babica, s sabo tako ves čas nosi neskončno breme ženske, ki je nepopolna in zato v očeh someščanov za vedno stigmatizirana: ženske, ki ni razumela bolezni svojega otroka; ki se ga je bala; ki ni razumela njegove stiske, zaznala znakov samomorilnosti ali preprečila, da bi ga obešenega na podstrešju ne našla njena mlajša hči. Breme »slabe« matere, ki ga Mare prenaša na svojih usločenih plečih in v agoniji pomirja z intenzivnim kajenjem elektronske cigarete, se v mestu, kjer se malodane vsi, ki si niso v sorodu, vsaj poznajo, jasno (za)čuti v zaničljivih diskreditacijah njenega robustnega značaja. Ko na policijski postaji zaslišuje eno prvih osumljenk primera, sošolko svoje hčerke Siobhan, ji ta z zajedljivim gnevom nemudoma pljune v obraz: »Nič čudnega, da se ti je sin ubil.« Kate Winslet uspe z Mare doseči tudi popolno fizično preobrazbo »tipične« protagonistke srednjih let, ki je (vsaj v seriji ameriške produkcije) tokrat malodane prvič videti naravna, zgubana, z nepopolno, svetlečo kožo ter mastnimi lasmi in narastkom. Kot ženska, ki ima obline in nekaj odvečnih kilogramov, skladnih z njeno dieto basanja s hitro hrano med patuljiranjem v avtu ter pitjem skoraj izključno kave in piva.

Serija, ki se nedvomno ponaša s premišljenimi, kompleksnimi in izdelanimi liki, med katerimi gre kot enega bolj simpatičnih izpostaviti predvsem Marino pikro, zadirčno, a hkrati neprecenljivo komično in glede odrasle hčere pogosto preveč radovedno mater, ki jo odlično portretira Jean Smart, pa na trenutke vendarle podleže preveč nasičenim in razvejanim stranskim zgodbam, med katerimi nekatere izzvenijo neizkoriščeno, če ne že neposrečeno. Eden takšnih primerov je vsekakor nekoliko jalov razplet primera o izginulih odvisnicah, ki v zgodbo – sicer nasičeno z daljnimi in bližnjimi sorodniki, prijatelji in znanci – kot ugrabitelja iz zraka

povleče popolnega neznanca. A *Mare iz Easttowna* kljub temu predvsem inovativno presega okove utečene žanrske kriminalke: bolj kot »whodunnit« detektivka se vzpostavlja kot večplastna karakterna študija Mare in njenega procesa žalovanja, ki je tih, otožen, nevpadljiv in pogosto zakrinkan v njen cinizem, robustno telesno govorico, verbalno odrezavost ter impulzivne, nespametne poteze, zaradi katerih v nekem ključnem trenutku izgubi policijsko značko. Ne nazadnje pa serija, osredotočena na mikrokozmos tega odročnega, za namene snemanja povsem na novo konstruiranega mesteca, subtilno prikaže, kako so družinske travme in nasilje vselej prepleteni s travmo skupnosti, ki se z novimi generacijami le podaljšuje in pogloblja, s čimer se delo pomembno odmika od ameriške individualistične mentalitete ter vanjo zavitega kriminalnega žanra.

PODZEMNA ŽELEZNICA

MUANIS SINANOVIĆ

Zgodba o Ameriki

Letošnja miniserija **Podzemna železnica** (Underground Railroad, 2021, Barry Jenkins), razdeljena na deset večinoma enournih delov, ima močan avtorski pečat. Ob gledanju kaj kmalu postane jasno, da za njo stoji pisateljski um, tudi če nimamo informacije o avtorju scenarija. In res, nadaljevanje je narejena po romanu Colsona Whiteheada, ki je prejel Pulitzerjevo nagrado.

To se odraža v izjemnem prepletanju zgodovinskih dejstev ter fantazije in načina, na katerega se zgodovinske okoliščine vpisujejo v psihologijo likov. Če je za velike romane kaj značilno, je ravno to: zmožnost prikazati socialnopolitične okoliščine nekega obdobja skozi unikatno zavest svojih likov.

Zgodba govori o sužnji Corey, ki se s partnerjem Ceasarjem odloči zbežati s plantaže na jugu. V bližini naj bi se skrivalo postajališče podzemne železnice, ki vodi v zvezne države, kjer je suženstvo ukinjeno. Gre za aluzijo na dejansko obstoječo »podzemno železnico«, kar je bila metafora za mrežo varnih hiš in posameznikov, ki so sužnjem pomagali pri prebegih.

Kmalu se izkaže, da sta osrednja protagonista dva: ne Corey in Ceasar, temveč Corey in Arnold, lovec na sužnje,

ki Corey zasleduje na njeni poti. Pri liku Arnolda gre za izjemno idejo. Je namreč sin posestnika, živečega na osvobojenem ozemlju, ki je zaposloval sužnje. Verjel je v Velikega Duha, ki preveva vsa bitja, zato je s temnopoltimi ravnal kot s soljudmi, za razliko od liberalnih belcev, ki so v njih še vedno videli nižjo raso, potrebno prevzgoje in povzdignjenja. Arnold Velikega Duha nikoli ni mogel začutiti, obenem pa je bil zaradi očetovih prepričanj zasmehovan, zato je do Afroameričanov vzgojil poseben odnos: svobodne sužnje je, na eni strani, jemal kot skoraj sebi enake in do njih imel občutke vesti, medtem ko je pobegle sužnje zavzeto lovil in bil prepričan, da morajo ostati podrejeni. *Daddy issues* se tu torej prenesejo v 19. stoletje in specifično družbeno situacijo. S tem mehanizmom nam serija pomaga razumeti psihologijo rasizma ter načine, na katere se duševnost konstruira skozi diskurze, institucije in zakone. V tem pogledu jo skoraj lahko imamo za nekakšno foucaultovsko študijo. Zaradi tega bi lahko ocenili, da gre za amoralni pogled na sužnjelastništvo, vendar bi s tem zgrešili izjemno subtilnost dogajanja. Imamo namreč cel spekter belskih likov: nekateri so prepričani abolicionisti tudi sredi najbrutalnejših okolij ter so pripravljene tvegati svoje življenje, drugi so benevolentni sužnjelastniki, tretji sociopati.

Enako se te psihološke razlike kažejo med temnopoltimi samimi. Tisti, ki so rojeni svobodni, svet in odnose med ljudmi dojemajo na drugačen način kot denimo Corey, ženska z globokimi in raznolikimi travmami. Čeprav jo s prvimi družijo sorodnosti, pa v nekaterih pogledih med njimi vlada nepremostljiv prepad.

Prav s tem, da skupini nista prikazani kot notranje popolnoma homogeni, prav s tem, da pripadnike obeh pokaže kot moralno različne, seriji uspe prikazati zlovesčost systemskega rasizma veliko bolj, kot če bi se na očiten način spustila v identitetne politike in modnejše pristope

k obravnavi tematike. Poanta je namreč v naslednjem – ne glede na to, kakšni so posamezniki na strani podvrženih ali vladajočih, jim sistem sam ne dopušča avtonomije, v kateri bi lahko izrazili svojo notranjost, svojo solidarnost ali zavrnjenost, svojo empatičnost ali sociopatijo v čisti luči. Tako so dobri prisiljeni biti slabi, slabi pa biti dobri.

V ameriškem pripovedništvu obstaja nekakšen trop popotovanja po deželi. Včasih se zdi, da le pripoved, katere dogajalni prostor se premika po državi, lahko zajame brutalnost ZDA kot države, ki je utemeljena na genocidu staroselcev ter suženjstvu. Eden najboljših primerov tega pojava je denimo roman *Krvavi poldnevnik* Cormaca McCharthyja. Vzprednico med njim in obravnavano serijo lahko povlečemo na ravni zgodbe, katere brutalnost in dekadentnost hudodelcev se stopnjuje, bolj ko potovanje napreduje. A napredovanje tu najbrž ni ustrezen izraz. Prej gre za neko tavanje, za nekakšno anabazo, če uporabimo izraz iz grškega epa, ki ga je pozneje v svojem delu 20. stoletje revitaliziral Alain Badiou, ko je pisal o mračni poeziji Celana. To je značilno ne zgolj za 20. stoletje, temveč za modernost kot tako: v svetu, ki ga regulirajo nacionalne države in njihovi zakoni, ni mogoče zares ubežati nikamor – tudi če ni kamer, smo ves čas pod nadzorom nevidnega opazovalca, ki pošilja svoje utelešene zastopnike.

Arnold ni utelešenje kolonializma, belega supremacizma, systemskega rasizma in sužnjelastništva zato, ker bi si to sam nujno želel, temveč ker ga v to potiskajo kolonializem, beli supremacizem, systemski rasizem na najbolj intimni ravni. Corey je telo, prekrito s travmo, telo, v katerega se ne more res naseliti. Ameriška pesnica Claudia Rankine je objavila zbirko esejev, vinjet in poetičnih utrinkov z naslovom *Citizen: American Lyric*, kjer opisuje afroameriško izkušnjo v svetu, ki regulira temnopolta telesa. Globina supremacizma je, kljub zakonski enakosti, ostala in še kako vpliva na duševnost. V

tem smislu je lik Corey, ki živi v času uzakonjenega sužnjelastništva, prečen s skoraj nedoumljivo psihično poškodbo, skozi katero življenje prav tako čudežno vztraja, kar južnoafriška igralka Tsuso Mbedu izjemno upodobi.

Serija se dotakne tudi materialne, ekonomske dimenzije systemskega rasizma. Prepoved suženjstva na severu težko ločimo od razvijanja kapitalizma, ki za svoje širjenje ne potrebuje več sužnjev, temveč podplačano delovno silo, da ustvarja konkurenco na trgu. Del zgodbe nas popelje na vinogradniško posestvo osvobojenih sužnjev. Ti delujejo v nekakšnem zadrugiškem sistemu, v delavski demokraciji. Vendar se delavsko lastništvo temnopoltih tudi na severu izkaže za nesprejemljivo – dovoljeno jim je biti le segregirani proletariat.

Ne more nam uiti niti sčasoma poudarjeni feministični trenutek, ki pokaže, kako patriarhalni vzvodi prečijo sužnjelastniško situacijo. Pri tem pa ne gre za beli srednje-razredni identitarni moment, prežet s potrošniško ideologijo – tako kot pri seriji na splošno ne gre za identitetno politiko – temveč za organski prikaz forme patriarhata znotraj prikaza ekonomskega, pravnega, političnega, ideološkega in institucionalnega zatiranja ter kako vse to vpliva na posameznico.

Podzemna železnica je ena bolj posrečenih ekranizacij magičnorealističnega sloga. Fantastični elementi so subtilno vtakani v brutalen naturalistični prikaz, skoraj neopazno, kot se za splošno razumevanje magičnega realizma tudi spodobi. Izpostaviti velja izjemno steampunkovsko upodobitev mesta, v katerega se Corey in Ceasar zatečeta po prebegu, ki s svojo mitično podobo 19. stoletja z elementom nebotičnika kliče zle slutnje in spominja na domišljene svetove videoiger. Prav tako je zanimiv neprestan kontrast med temo podzemlja in zelenostjo ter občasno pisanostjo narave, najprej močvirnega predela, potem pa gozdnatih območij in poljan. Lahko ga

gledamo kot poudarek posebne poteze moderne ureditve. Država kot abstraktna entiteta z abstraktnimi mejami zakon uveljavi na povsem konkretnih geografskih področjih ter na povsem konkretnih naravnih pojavih, s tem pa človeka samega odtuji od narave. Še posebej tuje oziroma osebe, ki jim zakon pripiše segregirano vlogo.

Gre za skoraj brezhiben izdelek. Vsekakor ga je brez slabe vesti mogoče priporočiti za prednostno mesto na seznamu gleda vrednih serij.